

Monety kolekcjonerskie

nominał	200 zł
metal	900/1000Au
stempel	lustrzany
średnica	27,00 mm
masa	15,5 g
wielkość emisji (nakład)	3 600 szt.

Awers: W środkowej części ukośnie umiejscowione stylizowane gęsie pióro. Z lewej strony u góry wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej oraz półkolem napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA oraz oznaczenie roku emisji: 2005. Z prawej strony napis: 200 / ZŁOTYCH. U dołu faksymile podpisu Mikołaja Reja. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Popiersie Mikołaja Reja na tle fragmentów architektury. Z lewej strony półkolem napis: 1505, z prawej 1569. Poniżej popiersia napis: 500. ROCZNICA / URODZIN / MIKOŁAJA / REJA.

Projektant monety: *Ewa Olszewska-Borys*

nominał	10 zł
metal	925/1000 Ag
stempel	lustrzany
średnica	32,00 mm
masa	14,14 g
wielkość emisji (nakład)	60 000 szt.

Awers: W owalu: wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej oraz poniżej orła napis: 10. W otoku napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA oraz oznaczenie roku emisji: 2005, poprzedzony i zakończony kropką oraz napis: ZŁOTYCH. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Portret Mikołaja Reja w owalu. Wokół portretu napis: 500. ROCZNICA URODZIN MIKOŁAJA REJA 1505-1569, rozdzielony kropkami.

Projektant monety: *Ewa Olszewska-Borys*

nominał	2 zł
metal	stop CuAl5Zn5Sn1
stempel	zwykły
średnica	27,00 mm
masa	8,15 g
wielkość emisji (nakład)	850 000 szt.

Awers: Wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej, po bokach orła oznaczenie roku emisji: 20-05, pod orłem napis: Zł 2 Zł, w otoku napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA, poprzedzony oraz zakończony sześcioma perełkami. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Popiersie Mikołaja Reja. Z prawej strony napis: 1505 / 1569. U góry półkolem napis: 500-LECIE URODZIN MIKOŁAJA REJA.

Na boku: Ośmiokrotnie powtórzony napis: NBP, co drugi odwrócony o 180 stopni, rozdzielony gwiazdkami.

Projektant awersu: *Ewa Tyc-Karpińska*

Projektant rewersu: *Ewa Olszewska-Borys*

Monety zostały wyprodukowane w Mennicy Państwowej SA w Warszawie.

Skład i druk: Drukarnia NBP

Projekt: DECORUM

– Mikołaj Rej –

W dniu 20 stycznia 2005 r. Narodowy Bank Polski wprowadza do obiegu monety kolekcjonerskie, przedstawiające postać Mikołaja Reja, o nominacjach:

- 200 zł – wykonaną stemplem lustrzanym w złocie,
- 10 zł – wykonaną stemplem lustrzanym w srebrze,
- 2 zł – wykonaną stemplem zwykłym w stopie CuAl5Zn5Sn1, tzw. Nordic Gold.

Współczesnym Polakom Mikołaj Rej kojarzy się przede wszystkim z dwuwierszem:

*A niechaj to narodowie wždy postronni znają,
Iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają.*

Ten staropolski pisarz walczący w XVI wieku o język polski w literaturze, występujący przeciw prymatowi łaciny, znany jest także jako autor dzieła „Krótka rozprawa między trzema osobami, Panem, Wójtem a Plebanem”, należącego do kanonu lektur szkolnych. Dla publiczności teatralnej lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku Mikołaj Rej to także autor dramatu „Żywot Józefa z pokolenia żydowskiego, syna Jakubowego, rozdzielony w rozmowach person, który w sobie wiele cnót i dobrych obyczajów zamyka”, z powodzeniem wystawianego przez Kazimierza Dejmka najpierw w Łodzi (1958), a później w Warszawie (1965), pokazywanego również w wielu krajach europejskich.

Mikołaj Rej urodził się 4 lutego 1505 roku w Żurawnie koło Halicza nad Dniestrem. Jego edukacja stała się przedmiotem nieporozumień za sprawą życiorysu, opublikowanego jeszcze za życia pisarza. Podpisał go Andrzej Trzeciński, ale możliwe, że autorem był sam Rej. Przedstawiono w nim przebieg kształcenia późniejszego autora „Krótkiej rozprawy”. Wymienia się w nim szkoły w Skalmierzu, Lwowie i Krakowie, ale największy nacisk kładzie na kontakt z przyrodą. Utrwalił on opinię o Reju jako pisarzu niewykształconym, żywiącym niechęć do „zdechłej skóry”, czyli książek. Obraz ten zmienia się jednak, jeśli zważyć na dokonania pisarskie Reja. Nie mając gruntownej wiedzy zdobytej w szkole, podjął później znaczny wysiłek samokształceniowy, do czego znalazł zachętę i sprzyjające warunki na dworze wojewody sandomierskiego, Andrzeja Tęczyńskiego. Dwór Tęczyńskich przygotował go także do działalności publicznej, a późniejszy pobyt w otoczeniu wojewody Mikołaja Sieniawskiego poszerzył jeszcze jego umiejętności i znajomości.

Po śmierci ojca został dziedzicem znacznego majątku, w którego skład wchodziły dobra w Małopolsce (z rodowymi Nagłowicami włącznie) i na Rusi, powiększonego jeszcze o wiano żony. Dzięki energii i nadaniom, m. in. otrzymał od króla wieś Temerowce w nagrodę za przekład Psalterza, udało mu się jeszcze powiększyć majątkość oraz założyć miasta: Rejowiec i Okszę.

Mikołaj Rej wielokrotnie był posłem. Na sejmach reprezentował poglądy obozu egzekucjonistów, czyli zwolenników ograniczenia praw magnaterii i kleru, a także władzy królewskiej.

Zetknięcie się Mikołaja Reja z reformacją zaowocowało przyjęciem przez niego nowych idei. Wynikało z przekonania, że Kościół katolicki sprzeniewierzył się misji prowadzenia ludzi do zbawienia. Opowiedzenie się po stronie reformacji znalazło wyraz w działalności sejmowej Reja, a także w zakładaniu zborów ewangelickich i szkół. Głównym terenem jego apostolstwa stała się jednak twórczość literacka i przekładowa. Reformacyjny nakaz przybliżania treści religijnych w języku narodowym mógł także stanowić motywację do walki o język polski w literaturze.

Do najwcześniejszych dzieł Reja należą dialogi znane tylko z fragmentów, jak „Warwas” czy „Kostyra z Pijanicą”, zachowana w odpisie „Rozmowa Lwa z Kotem”, oraz znane tylko z tytułów jak „Geś z Kurem”, a także pieśni religijne i przekłady psalmów. Pierwszym utworem, którego datę druku znamy, jest „Krótka rozprawa między trzema osobami, Panem, Wójtem a Plebanem”, wydana w oficynie Macieja Szarffenberga w 1543 roku pod pseudonimem Ambrożego Korczboka Rożka. Przedstawienie krytycznego obrazu stosunków panujących na wsi, świadczące o ich dobrej znajomości, a także walory językowe stawiają „Krótką rozprawę” wśród ważnych utworów złotego wieku kultury polskiej.

Także z pierwszej połowy lat czterdziestych pochodzi przekład prozą „Psałterza Dawidów”, dedykowany królowi Zygmuntowi I. Wierszowany „Catechismus to jest nauka barzo pożyteczna każdemu wiernemu krześcijaninowi”, będący przeróbką dzieła Campensisa i opatrzony dedykacją dla królowej Bony, datowany jest również na połowę lat czterdziestych. W 1545 roku w oficynie wdowy po Unglerze ukazał się dramat „Żywot Józefa”, oparty na biblijnych dziejach Józefa sprzedanego przez braci. W Królewcu natomiast wydrukowano w 1549 roku dramat „Kupiec, to jest Kstałt a podobieństwo Sądu Bożego Ostatecznego”.

W 1557 roku została wydana „Postylla” („Świętych słów a spraw Pańskich kronika albo Postylla”). Jest to zbiór kazań, a właściwie homilii, zawierający także przekłady fragmentów Pisma św., będące dziełem samego Reja. Było to jedno z jego najczęściej wznawianych, a także tłumaczonych dzieł. Doczekał się również ostrych ataków, m. in. ze strony jezuity księdza Jakuba Wujka (autora najwybitniejszego staropolskiego przekładu Biblii), ale i uznania nawet wśród katolików; dostrzeżono także arcyzm tego dzieła. Z tego czasu pochodzi również „Wizerunek własny żywota człowieka poczciwego” (1558), będący parafrazą dzieła Palingeniusa, łacińskiego poety włoskiego, i pierwszym w literaturze polskiej utworem przedstawiającym świecki pogląd na świat. Do ostatnich utworów Reja należą „Apocalipsis, to jest Dziwna sprawa zakrytych tajemnic Pańskich” (1565) oraz wydane prawie rok przed śmiercią „Żwierciadło” (1567/68), w którym znalazł się „Żywot i sprawy człowieka poczciwego”, zawierający wzór życia szlachcica i będący utworem dydaktycznym.

Mikołaj Rej zmarł między 8 września a 4 października 1569 roku prawdopodobnie w Rejowcu.

Ćwierć wieku starszy od Jana Kochanowskiego, Mikołaj Rej był dla mistrza z Czarnolasu cenionym poprzednikiem na drodze pisarskiej, o czym świadczy następujący fragment elegii:

*Szedł nią już Rej przede mną, nie bez łaski Boga.
I zdobył chwałę skargą, jak przez zawiść braci
Żywot swój młodzieniaszek Józef niemal traci,
Lub, gdy w Palingenowej muzy idąc ślady,
Cnót i występków męskich wskazywał przykłady.*

(Jan Kochanowski, Elegie III, 13)

Popularności Reja w XVI wieku dowodzą wielokrotne wznowienia jego utworów, ale w wiekach następnych nie był już drukowany, bardzo rzadko też wzmiankowany o nim. Dopiero wydanie „Żywota człowieka poczciwego” w 1828 roku przez Antoniego Gałęzowskiego i omówienie tego dzieła przez Adama Mickiewicza w Collège de France dały początek ponownemu zainteresowaniu twórczością Reja. Stał się także bohaterem dzieł literackich m. in. Juliana Ursyna Niemcewicza, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Adolfa Nowaczyńskiego, Ludwika Hieronima Morstina. Prace badawcze nad jego twórczością podjęli wybitni historycy literatury, m. in. Aleksander Brückner, Julian Krzyżanowski, Konrad Górski, Tadeusz Witczak. Ostatnio gruntownej analizie został poddany związek Mikołaja Reja z reformacją w dziele Janusza T. Maciuszki pod znanym tytułem „Mikołaj Rej. Zapomniany teolog ewangelicki z XVI w.”.

Wielkie rocznice Mikołaja Reja: 400. rocznicę urodzin w 1905 roku oraz 400. rocznicę śmierci w 1969 roku, uczczono sesjami, publikacjami i ważnymi decyzjami. Podczas obchodów pierwszej rocznicy postanowiono powołać gimnazjum im. Mikołaja Reja w Warszawie. Druga zaowocowała odsłonięciem pomnika pisarza i utworzeniem Muzeum Mikołaja Reja w Nagłowicach. Na sesji naukowej, zorganizowanej w 1953 roku w ramach obchodów Roku Odrodzenia, postulowano kontynuowanie krytycznego wydania całej spuścizny Reja. I tom „Dzieł wszystkich”, zawierający „Krótką rozprawę” w opracowaniu Konrada Górskiego i Witolda Taszyckiego, ukazał się w tymże 1953 roku. Na tym jednak prace przerwano. Należy mieć nadzieję, że obchody 500. rocznicy urodzin Mikołaja Reja w 2005 roku będą także obfitowały w znaczące wydarzenia, a przede wszystkim przyniosą wzrost zainteresowania dziełem ojca literatury polskiej.

*Elżbieta Kosieradzka
Muzeum Literatury
im. Adama Mickiewicza
w Warszawie*

Wszystkie monety kolekcjonerskie są prawnym środkiem płatniczym w Polsce.